

Η Προληπτική Ιατρική από την αρχαιότητα έως σήμερα (Α')

/ [Πεμπτούσια](#)

Η έννοια της πρόληψης δεν είναι για την επιστήμη της ιατρικής κάτι νέο [\[4\]](#). Έχει μια μακροχρόνια ιστορία στον αγώνα για την ανακάλυψη και την εξάλειψη των αιτιών των ασθενειών.

Η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ συνεχίζει την παρουσίαση - υπό τη μορφή σειράς άρθρων - της διπλωματικής εργασίας που εκπόνησε η θεολόγος Δήμητρα Μπότσαρη υπό την επίβλεψη του καθηγητή π. Βασίλειου Καλλιακμάνη, στη θεολογική σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Υγεία, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, ονομάζεται η κατάσταση της πλήρους σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας και όχι η απλή απουσία της αρρώστιας ή της αναπηρίας [\[1\]](#). Από την άλλη πλευρά η υγιεινή περιγράφει τις αρχές και τις μεθόδους διατήρησης της καλής υγείας.

Από την ετυμολογία της λέξης *πρόληψη* μπορούμε να κατανοήσουμε και την έννοιά της. Ο όρος *πρόληψη* προέρχεται από τη λέξη *λήψη* και την πρόθεση *προ* (πριν από), δηλαδή πριν από τη λήψη [\[2\]](#). Παρόμοια ετοιμολογία έχει και ο αγγλικός όρος *prevention* που προέρχεται από το λατινικό *praevenire*, που σημαίνει πριν έρθει [\[3\]](#). Η έννοια της *πρόληψης* θεμελιώνει το σκεπτικό, τον προγραμματισμό και τις

πρακτικές εκείνες που στοχεύουν στον περιορισμό ή την πλήρη κατά το δυνατόν εξάλειψη των ανθρώπινων ασθενειών και αναπηριών. Είναι δηλαδή η ιατρική εξειδίκευση που αποσκοπεί στην προαγωγή της υγείας τόσο σε προσωπικό όσο και σε επίπεδο κοινότητας και πληθυσμών. Η αμερικανική επιτροπή των ιατρικών ειδικοτήτων αναγνωρίζει την προληπτική ιατρική ως μια από τις εικοσιτέσσερις ευδιάκριτες ιατρικές ειδικότητες.

Η μακροχρόνια πορεία της προληπτικής ιατρικής έχει τις ρίζες της στην αρχαιότητα. Με την ανακάλυψη της γεωργίας και την εξημέρωση των ζώων, ο άνθρωπος ξεκίνησε να σχηματίζει τις πρώτες κοινωνικές ομάδες. Η δημιουργία των ομάδων αυτών είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή στον τρόπο ζωής των ανθρώπων και οδήγησε στην εμφάνιση προβλημάτων υγείας τόσο ατομικά όσο και στο σύνολο της κοινωνίας. Τότε εμφανίζεται για πρώτη φορά η έννοια της ατομικής υγιεινής, παράλληλα πάντα με τη δημόσια υγιεινή. Οι πρωτόγονοι άνθρωποι φοβόντουσαν τα υπερφυσικά-θεία φαινόμενα και υπάκουαν μόνο στους ιερείς-μάγους. Έτσι, τα πρώτα μέτρα δημόσιας υγιεινής που εντοπίζουμε στα ιερά βιβλία, εφαρμόστηκαν μέσω των θρησκευτικών κανόνων από τους ιερείς, κάτι που δικαιολογεί και το θρησκευτικό χαρακτήρα τους.

α. Ανατολικοί λαοί

Όπως αναφέρει ο Ηρόδοτος, οι Αιγύπτιοι από το 3000 π. Χ. είχαν κανόνες υγιεινής, οι οποίοι αφορούσαν τη γενική καθαριότητα του σώματος, την υγιεινή των πόλεων και των κατοικιών, το διορισμό κρατικών ιατρών, την υγιεινή των τροφών και τη σωστή διατροφή.

Οι Εβραίοι αποτελούν ίσως το σημαντικότερο δείγμα αρχαίων λαών που υιοθετεί συστηματικούς κανόνες υγιεινής. Αυτούς τους παρέλαβαν πιθανόν από τους Αιγύπτιους και ο Μωσής, αφού τους επεξεργάστηκε, τους ενέταξε στη Βίβλο. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι ο Μωσής συγκαταλέγεται στους μεγάλους υγιεινολόγους της αρχαιότητας[5]. Στην Παλαιά Διαθήκη υπάρχει πλήθος αναφορών στις έννοιες του «καθαρού» και του «ακαθάρτου», όπου συνδυάζονται ιατρικές περί υγιεινής πρακτικές μαζί με λατρευτικές και κοινωνικές συνήθειες[6]. Στο Λευιτικό[7] (5:2) θεωρείται ακάθαρτος και ένοχος αν έλθει κάποιος σε επαφή με ό,τι ορίζεται ως ακάθαυτο όπως το πτώμα ενός άγριου ζώου, ερπετού ή αγγίξει ακούσια ή εκούσια ανθρώπινη ακαθαρσία. Παρά το γεγονός ότι τα πάντα στην Π.Δ. περνούν μέσα από τη σχέση του Θεού με τον εκλεκτό λαό Του, έχουν δηλαδή θρησκευτικό περιεχόμενο, κανείς δεν μπορεί να παραβλέψει την σημασία που αποδίδεται στην καθαριότητα, η οποία αποτελεί τον θεμέλιο λίθο της προληπτικής ιατρικής. Η αποχή εξάλλου από την κατανάλωση αίματος[8] συμπληρώνει την αρχαία εβραϊκή υγιεινή και με διαιτητικά μέσα με παράλληλα, πάντοτε θρησκευτική αναγωγή[9].

Σημαντικά στοιχεία υγιεινής εκτός από το Λευιτικό συναντούμε και σε άλλα βιβλία. Είναι ιδιαιτέρως ενδιαφέρουσα η περίπτωση του 13, 4 των Κριτών όπου άγγελος Θεού κομίζει την απαγόρευση της κατανάλωσης οίνου αλλά και κάθε τι ακαθάρτου στη στείρα γυναίκα του Μανωέ. Εκτός από τη θρησκευτική διάσταση της εντολής μπορεί εύκολα κανείς να διακρίνει τις υγιεινολογικές της προεκτάσεις, όπου σκοπός είναι να προστατευθεί η έγκυος και το έμβρυο, το οποίο είναι εκλεκτός του Θεού, από πιθανή ασθένεια[10]. Μπορεί να ειπωθεί ως συμπέρασμα ότι οι θρησκευτικές αναγωγές και θεμελιώσεις δεν αίρουν τον υγιεινολογικό χαρακτήρα των καθαρτικών παλαιοδιαθηκικών απαγορεύσεων.

Βέβαια η έννοια του καθαρού σε πολλές περιπτώσεις ταυτίζεται με αυτήν του ιερού και του αγίου λαμβάνοντας και ηθικό περιεχόμενο, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για πρόσωπο ανθρώπου και όχι για κάποιο αντικείμενο ή ζώο. Η ακαθαρσία είναι μία ψυχοσωματική κατάσταση που αποξενώνει τον άνθρωπο με τον Θεό και την οποία καλείται να ξεπεράσει, να θεραπεύσει, αλλά κυρίως να προλάβει μέσω των καθαρμών[11]. Οι τελευταίοι πραγματοποιούνται τόσο με λουτρά όσο και με την προσευχή ή τις θυσίες, έχουν δηλαδή τον διττό, υγιεινολογικό και θρησκευτικό χαρακτήρα[12].

Εκτός από τους Εβραίους και οι Ινδοί διατηρούσαν κανόνες υγιεινής, βασιζόμενους σε αυτούς των Εβραίων, οι οποίοι εφαρμόζονταν τόσο από τους ιερείς όσο και από τις λαϊκές τάξεις. Ακολούθως και στα ιερά βιβλία των Περσών και των Κινέζων βρίσκουμε αντίστοιχους κανόνες αναφορικά με την υγιεινή της φυλής, του περιβάλλοντος και την καταπολέμηση της λέπρας.

(συνεχίζεται)

[1] WHO, *International Health Conference, New York, 1946.*

[2] Henry G. Liddell-Robert Scott, *Μέγα λεξικόν της ελληνικής γλώσσης, Αθήνα, σελ. 712.*

[3] Stavropoulos D. N., Hornby A. S., *Oxford English-Greek learners dictionary, σελ. 407.*

[4] Πρβλ. Ιπποκράτης ο Κώος, *Προγνωστικόν, Προρρητικός Α΄ και Β΄, Κωακαί προγνώσεις, εκδ. Κάκτος, Αθήνα, 1992.*

[5] Λευϊτ., 13-15 και Θεοδοσίου Ζαβιτσάνου, *Δημόσια-κοινωνική υγιεινή, τομ. Α΄, Αθήνα, 1975, σελ. 170.*

[6] Klaus Koch, Eckart Otto, *Reclams Bibellexikon, „Rein und Unrein“, Στουτγάρδη, 1982, σελ. 423-424.*

[7] Λευϊτ. 5,2.

[8] Λευϊτ. 17,10.

[9] Λευϊτ. 17,11.

[10] Βλ. Klaus Koch, Eckart Otto, *ό.π.*

[11] *Ό.π., σελ. 424.*

[12] *“Reinigung”, ό.π., σελ. 424.*